

Відгук
офіційного опонента
доктора економічних наук, професора Гринкевич Світлани Степанівни
на дисертаційну роботу Білецького Олександра В'ячеславовича
«Формування і використання людського капіталу
в інноваційній економіці»,
яку представлено до захисту у спеціалізованій вченій раді Д 11.051.03
у Донецькому національному університеті МОН України
на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.07 «Демографія, економіка праці, соціальна
економіка і політика»

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з державними
і галузевими науковими програмами, планами, темами

Сучасні тенденції прогресивних економічних трансформацій є неможливими без людського та інноваційного розвитку, які є взаємопов'язаними та взаємообумовленими. Впровадження та розповсюдження інновацій обумовлює необхідність розвитку інтелектуальних, творчих, професійних, підприємницьких рис людини, що формує певні вимоги до розвитку людського капіталу внаслідок суттєвих змін у змісті та характері праці.

Одним з найперспективніших напрямів сучасних наукових економічних досліджень, в умовах технологічного відставання економіки України, є забезпечення розвитку людського капіталу як домінантного чинника інноваційних перетворень, що потребує розробки пропозицій щодо удосконалення політики людського розвитку відповідно до потреб інноваційної економіки.

У зв'язку з вищезазначеним, розвиток теоретико-методологічних засад дослідження людського капіталу і на цій основі – розробка науково-практичних рекомендацій щодо формування і використання людського капіталу в умовах

інноваційної економіки, що є метою дисертаційної роботи О.В. Білецького, є важливим науковим завданням.

З огляду на вищезазначене, актуальність представленої дисертантом роботи, в якій на основі вивчення теоретико-методологічних засад дослідження людського капіталу в інноваційній економіці, соціально-економічного аналізу формування і використання людського капіталу в Україні в контексті інноваційного розвитку, визначено перспективні напрями формування та використання людського капіталу в інноваційній економіці, не викликає сумнівів.

Тема дисертації відповідає тематиці науково-дослідної роботи кафедри управління персоналом та економіки праці Донецького національного університету МОН України, зокрема держбюджетній темі «Регулювання соціально-економічного розвитку України: людський вимір» (номер державної реєстрації 0111U008157, 2011–2015 рр.), у виконанні якої дисертант приймав безпосередню участь.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність та повнота викладу в опублікованих працях

У теоретичному та методологічному плані робота побудована за чіткою логічною схемою з виділенням предмету дослідження – теоретичних засад та організаційно-економічних підходів до формування і використання людського капіталу з урахуванням особливостей становлення інноваційної економіки.

Наукові положення, методичні розробки, висновки та рекомендації, які наведено в дисертаційній роботі, характеризуються високим рівнем обґрунтованості. Вони базуються на теоретико-методологічних засадах сучасної економічної теорії, наукових роботах провідних вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів щодо формування та використання людського капіталу. Достовірність, а також логічна завершеність одержаних дисертантом результатів дослідження забезпечуються застосуванням широкого спектру загальнонаукових методів, що використовувались в роботі: діалектичного методу наукового пізнання, комплексного аналізу і синтезу, формальної і

діалектичної логіки, індукції і дедукції, порівняльно-економічного та статистичного аналізу, економіко-математичного моделювання та ін.

Обґрунтованість і вірогідність отриманих результатів забезпечено також використанням законодавчих актів Верховної Ради України, указів Президента України, постанов та інформаційних матеріалів Кабінету Міністрів України, матеріалів Державної служби статистики України, аналітичних публікацій та офіційних матеріалів міжнародних організацій (комісії ООН, Міжнародної організації праці, Всесвітнього економічного форуму), монографічної та періодичної наукової літератури, результатів власних досліджень автора.

Таким чином, основні наукові положення, що виносяться на захист, є обґрунтованими та відповідають сформульованій меті та завданням дослідження. Визначені автором об'єкт та предмет дослідження повною мірою відображено у структурі дисертації та її основному змісті.

Результати проведеного дослідження достатньою мірою висвітлено в опублікованих автором наукових роботах – у фахових виданнях, у науковому виданні України, яке включено до міжнародних наукометричних баз. Основні положення дисертації пройшли апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях.

Оцінка наукової новизни дисертаційної роботи

Наукова новизна проведеного дослідження полягає у поглибленні теоретико-методологічних основ дослідження людського капіталу та розробці науково-практичних рекомендацій щодо формування і використання людського капіталу в умовах активізації процесів інноваційного розвитку економіки.

До найбільш суттєвих наукових результатів, що розкривають особистий внесок автора у розробку досліджуваної проблеми та характеризують новизну роботи, належать наступні:

зроблено висновок, що *формування людського капіталу* необхідно розглядати як процес пошуку, відновлення та удосконалення високоякісних продуктивних характеристик людини, з якими вона виступає у суспільному

виробництві (с. 35), *розроблено класифікацію факторів формування людського капіталу* (с. 35);

розроблено модель впливу складових людського капіталу на інноваційний розвиток економіки країни (с. 134-139), з використанням якої емпірично підтверджено гіпотезу, що людський капітал виступає ключовим фактором економічного зростання за умови створення відповідних умов. Зроблено висновок, що людський капітал в Україні представляє собою необмежений ресурс, раціональне використання та результативне управління яким у довгостроковій перспективі здатне сформувати нові конкурентні переваги національної економіки і вивести її на якісно новий рівень розвитку (с.145-164);

запропоновано *структурну схему стратегічного управління формуванням та використанням людського капіталу в умовах інноваційної економіки*, в якій виокремлено рівні та суб'єкти управління, зазначено стратегічну мету й наголошено на стратегічних завданнях та ін. (с.150-154);

розроблено *схему індикативної моніторингової оцінки якості формування та використання людського капіталу*, використання якої передбачає розрахунок інтегральної оцінки формування та використання людського капіталу та розрахунок оцінки якості формування/використання людського капіталу (с.165-170);

виходячи з того, що використання людського капіталу в умовах інноваційної економіки має базуватись на принципах гідної праці, розроблено *структурну схему механізму мотивації інноваційно-інвестиційної діяльності* (с. 184-185), яка враховує, що активізація людського фактору і прискорення науково-технічного прогресу є взаємопов'язаними проблемами динамічного і збалансованого розвитку в контексті формування інноваційної економіки в Україні.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів та рекомендації щодо їх використання

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони збагачують економічну науку новими підходами щодо вивчення особливостей та можливостей людського капіталу як чинника інноваційного розвитку національної економіки та розробки дієвих механізмів його ефективного формування та використання.

Практичне значення дисертаційної роботи полягає в тому, що її результати підпорядковано розробці конкретних рекомендацій, спрямованих на результативне формування та використання людського капіталу в інноваційній економіці. Рекомендації та пропозиції, викладені в дисертації, впроваджено на державному, регіональному, виробничому рівнях, зокрема в практичну діяльність Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Департаменту економічного розвитку, торгівлі та промисловості Львівської обласної державної адміністрації, Комунального підприємства «Фінансист» (м. Могилів-Подільський), що підтверджено відповідними довідками.

Отримані результати також використано також у навчальному процесі Донецького національного університету МОН України при викладанні дисциплін «Економіка праці та соціально-трудова відносини» та «Управління трудовим потенціалом», про що надано відповідну довідку.

Дискусійні положення та зауваження

Відзначаючи в цілому достатній рівень наукових здобутків дисертанта, обґрунтованість одержаних результатів, слід відзначити певні дискусійні положення та зауваження щодо виконаного дослідження.

1. Досліджуючи теоретичну сутність людського капіталу, автор приходить до розуміння даного поняття у широкому сенсі як до джерела конкурентної переваги (с. 19). З цим не можна не погодитись, однак виникає питання щодо кількісної оцінки можливостей використання конкурентних переваг людського чинника в Україні. Так, якщо в національному багатстві високорозвинутих

країн (США, Швейцарія, Німеччина та ін.) (с. 11) частка людського капіталу становить до 80%, то якою вона є в Україні? Тим більше, що вітчизняні науковці розглядають людський капітал як частину сучасного продуктивного капіталу (с. 24), а зарубіжні вчені відзначають наявність прямого взаємозв'язку між людським капіталом та економічним зростанням (с. 28).

2. Не можна не погодитись з тезою, що до людського капіталу у широкому трактуванні слід включати складові, пов'язані з наукою, інноваціями, венчурним бізнесом, інституційним і організаційним потенціалом, соціальною сферою, безпекою, інформаційним забезпеченням, формуванням еліти (с. 39). Однак в рамках аналітичного розділу автор обмежується лише деякими складовими, емпіричний аналіз стосується переважно демографічної та освітньої складових формування людського капіталу, що не співпадає із задекларованим спектром компонентів досліджуваної категорії.

3. Національний людський капітал автор розглядає як провідний драйвер інноваційних хвиль, підкреслюючи його значення для розвитку не лише національної, а й світової економіки (с. 46). У даному контексті потребує методологічного уточнення характер відповідного взаємозв'язку, оскільки, якщо говорити не про високорозвинуті країни, які генерують ідеї, інноваційний продукт і т.п., а про країни з більш низьким рівнем розвитку, то безпосередній вплив не видається беззаперечним. Інша річ, що країни з більш низьким рівнем розвитку можуть впливати на створення інноваційного продукту у загальносвітовому масштабі саме через людський капітал, особливо якщо у країнах походження можливості його використання представляються обмеженими.

4. Безперспективною виглядає ситуація з державним фінансуванням розвитку науки в Україні. Розмір наявного державного фінансування на рівні 0,26% ВВП не витримує критики навіть у порівнянні із задекларованим в Законі України «Про наукову та науково-технічну діяльність» рівнем в 1,7% (с. 81) (хоча, як відомо, навіть для простого запобігання руйнуванню системи продукування наукового знання фінансування має забезпечуватись на рівні 2%

ВВП). За даних умов протистояти відтоку наукових кадрів за кордон немає можливості, тому треба відшукувати можливості стягнення компенсаторних виплат з держав призначення міграції науковців, враховуючи наявність територіального розриву формування (в Україні) та використання (поза її межами) людського капіталу. Зокрема, на необхідності зазначених компенсаторних виплат наголошує Міжнародна організація праці. Вважаємо, що даний аспект має стати напрямком подальшої наукової роботи дисертанта, оскільки в представленому науковому дослідженні вказана проблематика не розглядається.

5. Враховуючи певну лаговість процесів впливу на показники використання людського капіталу, вивчення потребує питання потенційного розвитку людського капіталу з метою оцінки часового ресурсу для приведення у відповідність наявних і бажаних (індикативних) показників використання останнього. Однак констатуємо високий рівень потенційного розвитку людського капіталу за показниками здоров'я населення, початкової та вищої освіти, обсягами ринку та кількістю трудових ресурсів (с. 127-128), дані міркування не знаходять подальшого втілення (використання) у практичному розділі роботи, що залишає без відповіді питання щодо термінів втілення (реалізації) представлених розробок (рис. 3.2, рис. 3.3, рис.3.4 та ін.), зрозумілою є лише стратегічна їх орієнтація.

6. В контексті підвищення результативності використання людського капіталу в інноваційній економіці, дисертант констатує кардинальне зростання значення інноваційних кадрових технологій (с. 163), з чим не можна не погодитись. Однак за виключенням загальних напрямків сучасної кадрової політики, інших пропозицій щодо мікрорівня не наведено, хоча саме від даного рівня залежить високопродуктивна виробнича й інноваційна діяльність в державі.

Проте викладені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Зміст і завершеність дослідження

Згідно поставленої мети, в дисертаційній роботі визначено конкретні завдання дослідження, вирішенню яких підпорядковано структуру роботи. Вона складається з трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Автореферат повністю відображає основні положення, висновки та рекомендації проведеного дослідження й є ідентичним змісту дисертації.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Білецького Олександра В'ячеславовича на тему «Стратегічні імперативи забезпечення збалансованості місцевого ринку праці» є самостійним завершеним дослідженням, в якому одержано нові науково-обґрунтовані результати, що у сукупності вирішують важливе науково-прикладне завдання – формування теоретико-методологічного та організаційно-економічного інструментарію формування і використання людського капіталу в умовах інноваційної економіки.

За актуальністю, постановкою задач дослідження, теоретико-методологічною обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю одержаних результатів опонована дисертаційна робота відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», а її автор – Білецький Олександр В'ячеславович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.07 «Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика».

Офіційний опонент

завідувач кафедри економіки
підприємства Львівської
комерційної академії Укоопспілки
доктор економічних наук, професор

С.С. Гринкевич